

Jarosław Zawadzki

Zygmunt Gawlik - architekt, artysta, konserwator

Ochrona Zabytków 47/1 (184), 49-54

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZYGMUNT GAWLIK — ARCHITEKT, ARTYSTA, KONSERWATOR

Zadaniem niniejszego artykułu¹ jest ukazanie sylwetki człowieka, który przez całe życie z wielką pasją oddawał się restauracji zabytków, mimo że jego główną profesją było projektowanie i wznoszenie nowych budowli. Nie próbuję oceniać jakości prac restauratorskich Zygmunta Gawlika. W świetle współczesnej metodologii wiele jego przedsięwzięć mogłoby się okazać niewskazanych lub niekorzystnych, należy jednak pamiętać, że zanim powstała tzw. polska szkoła konserwacji z dokładnie określonymi regułami postępowania, kilka pokoleń polskich historyków sztuki, architektów i konserwatorów musiało uczyć się na błędach swoich poprzedników.

Ważnym, jak się wydaje, uzupełnieniem zaprezentowanej tu biografii i przebiegu kariery zawodowej architekta jest katalog jego prac konserwatorskich oraz aneksy zawierające ich autorskie opisy. Mam nadzieję, że przybliży to jeden z etapów rozwoju polskiej myśli konserwatorskiej, a także dostarczy informacji o kilku epizodach z dziejów przedstawionych zabytków.

Zygmunt Gawlik urodził się 2 maja 1895 r. w Krakowie. Był synem Jakuba i Marii z Kucielów. Ojciec pracował jako krawiec i zapewnił synowi wykształcenie na Wydziale Budownictwa Państwowej Szkoły Przemysłowej w Krakowie.

Przed I wojną światową Gawlik wstąpił w szeregi „Strzelca” (ps. Sokolicz). Od sierpnia 1914 r. walczył w Legionach, m.in. jako sierżant liniowy w kompanii Leopolda Lisa Kuli oraz jako ułan pod dowództwem Władysława Beliny Prażmowskiego. Po opuszczeniu wojska w r. 1916 zapisał się do klasy Jacka Malczewskiego na krakowskiej ASP².

W 1919 r. rozpoczął praktyki architektoniczne³ (z przerwą podczas wojny bolszewickiej, kiedy zaciągnął się ponownie jako ochotnik do wojska), równoległe kontynuował studia, m.in. pod kierunkiem Józefa Gałęzowskiego na Wydziale Architektury. Od 1924 r. studiował w szkole malarstwa i grafiki Jana Wojnarskiego.

Końcowym etapem nauki były podjęte w 1926 r. studia u Xawerego Dunikowskiego⁴, który wykładał w tym czasie m.in. rzeźbę dla architektów, oraz od 1931 r. studia w szkole Fryderyka Pautscha, prowadzącego katedrę malarstwa.

W 1935 r. Gawlik definitywnie rozstał się z uczelnią. Oprócz wykształcenia ściśle architektonicznego (dwa dyplomy: ASP w Krakowie, 1925 i Politechniki Warszawskiej, 1938), posiadał następujące specjalności: konserwacja zabytków, malarstwo, rzeźba i sztuka

użytkowa. Tak szerokie studia były niewątpliwie przejawem bogatej osobowości i musiały wpłynąć na obraz późniejszej działalności.

Zygmunt Gawlik godził studia z pracą zawodową. W początkowym okresie (do 1925 r.) głównym jej przejawem był udział w pracach restauratorskich i adaptacyjnych z dziedziny architektury, prowadzonych najprawdopodobniej przez kierowników praktyk. W latach 1925-1930 pracował w Urzędzie Konserwatorskim Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego; sprawował wtedy nadzór architektoniczny podczas katalogowania obiektów na terenie woj. krakowskiego i kieleckiego. Z tego czasu pochodzą sygnowane przez niego liczne pomiary inwentaryzacyjne obiektów drewnianych i murowanych⁵.

Od pierwszej połowy lat dwudziestych Z. Gawlik ściśle współpracował z prof. Tadeuszem Szydlowskim. Pod jego kierunkiem prowadził prace doku-

1. Zygmunt Gawlik

1. Artykuł powstał na podstawie materiałów zebranych do pracy dyplomowej pt. *Kościół oo. franciszkanów w Niepokalanowie projektu Zygmunta Gawlika*, obronionej przeze mnie w 1992 r. na Wydziale Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych ATK w Warszawie. Promotorem był prof. Andrzej Olszewski.

2. Dane dotyczące okresu studiów pochodzą z *Materiałów do dziejów ASP w Krakowie 1895-1939*, Wrocław 1969 oraz z ksiąg semestralnych ASP w Krakowie.

3. Kierownicy praktyk w latach 1919-1924: inż. Mieczysław Szpi-

kowski, arch. Józef Gałęzowski, arch. Jerzy Struszkiewicz i inż. Jan BIASION. Praktykował także jako technik pow. zamojskiego.

4. X. Dunikowski projektował rzeźby do następujących budynków autorstwa Z. Gawlika: katedra w Katowicach (niezrealizowane), kościół św. Feliksa na Marysinie Wawerskim w Warszawie (istnieją), Seminarium Śląskie w Krakowie, al. A. Mickiewicza (istnieją). Por. dokumentacja Muzeum X. Dunikowskiego w Warszawie.

5. Obecnie przechowywane w Instytucie Sztuki PAN.

mentacyjne⁶, restauratorskie i badawcze⁷. W albumie autorskim z ok. 1938 r. przechowywanym w zbiorach rodzinnych architekt opisuje większość swoich przedsięwzięć konserwatorskich⁸.

Począwszy od połowy lat dwudziestych, kiedy kończył wydział architektury i pracował w Urzędzie Konserwatorskim, zaczął projektować budynki użyteczności publicznej. Wkrótce utworzył własne biuro i pracownię architektoniczną, dobrze widać prosperującą, skoro już w 1929 r. stać go było na wprowadzenie się z rodziną do zaprojektowanej i wybudowanej przez siebie kamienicy w Krakowie przy ul. Juliusza Lea 17.

Na jego status zawodowy niewątpliwie wpłynął fakt, że po 1925 r. rozpoczął budowę (według własnego projektu) niezwykle prestiżowego kompleksu — katedry, kurii i pałacu biskupiego w Katowicach⁹. W takich okolicznościach (możni protektorzy, prestiżowa budowa) nie trudno było o pozyskanie nowych, intratnych zamówień¹⁰, mimo to architekt kontynuował część robót konserwatorskich i rozpoczął nowe.

Obok działalności ściśle architektonicznej, przynoszącej dochody, Z. Gawlik parał się malarstwem i rzeźbą¹¹. Były mu one zapewne wytchnieniem, ale też można przyjąć, że wnikając w tajniki sztuki rzeźbiarskiej chciał poznać możliwości, jakie daje ta dziedzina i pełniej je wykorzystać w swoich pracach architektonicznych.

Od 2 połowy lat dwudziestych aktywnie uczestniczył w posiedzeniach krakowskiego oddziału Komisji Historii Sztuki PAU, niekiedy też przedstawiał na tym forum wyniki swych prac archeologiczno-konserwatorskich. Brał ponadto udział w pracach krakowskiego oddziału ZPAP — zasiadał m.in. w sądzie konkursowym na pomnik Fryderyka Chopina w Krakowie. Sam uczestniczył w konkursie na pomnik marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

Niektóre ze swych prac architektonicznych, rzeźbiarskich i malarzkich zaprezentował Gawlik na kilkunastu wystawach zbiorowych, głównie w latach trzydziestych (m.in. w Warszawie, Poznaniu, Krakowie i Rzymie). Katalog jednej z nich, rodzaj monograficznego folderu (b.d.w. — ok. 1938 r.?), zawiera przegląd jego dokonań w wielu dziedzinach, począwszy od planów przebudowy kościołów, przez odkrycia i prace konserwatorskie, po projekty nowych kościołów oraz prace z dziedziny rzeźby i malarstwa, dając obraz szerokiej możliwości twórczych artysty.

W latach 1940-1951 zarabiał Gawlik jako nauczyciel kontraktowy w Szkole Przemysłowej (później Państwowa Szkoła Budownictwa). Początkowo wykładał tam kosztorysowanie, a z czasem historię sztuki

2. Pawłów k. Zabrze, fragment kościoła. Fot. J. Zawadzki
2. Pawłów near Zabrze, fragment of a church. Photo: J. Zawadzki

ki oraz formę. Po wojnie kończył też przerwane realizacje architektoniczne i zaczął podejmować nowe prace, m.in. przystąpił razem ze Stanisławem Rzeckim do konkursu na Pomnik Czynu Powstańczego na Górze św. Anny oraz zaprojektował i prowadził budowę kościoła w Niepokalanowie.

Po 1947 r. wznowione zostały prace przy ciągnącej się od lat dwudziestych budowie katowickiej katedry Chrystusa Króla. Niestety, zaczęły mnożyć się kłopoty spowodowane nie tylko brakiem funduszy, ale głównie względami politycznymi, zwłaszcza w latach pięćdziesiątych. Księża, którzy przejęli kontrolę nad dziełem kończenia katedry zażądali takiego zredukowania projektu, aby stosunkowo niskim kosztem i szybko można ją było skończyć, i to bez względu na wynik estetyczny¹². Aparat polityczny regionu zaczął nalegać, aby zaniechano budowy kopuły katedry lub znacznie ją obniżono, tak by monumentalna bryła budowli sakralnej „nie psuła” panoramy ówczesnego Stalinogrodu.

Ciągła niepewność co do realizacji największej budowy jego życia, śmierć żony w r. 1960, a także nadwątlone chorobą serca zdrowie spowodowały, że Zygmunt Gawlik zmarł w wieku 66 lat dnia 27 września 1961 r. w pełni sił twórczych. Pochowano go w grobowcu rodzinnym na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

KATALOG PRAC KONSERWATORSKICH I ADAPTACYJNYCH

Szczepanów, gm. Brzesko (po 1920) — udział w restauracji kościoła;

6. Kierował wykonaniem większości zdjęć architektoniczno-pomiarowych do *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce*, t. 1, cz. III, z. 1 — *woj. krakowskie, pow. nowotarski*, Warszawa 1938.

7. Z pewnością doświadczenia konserwatorskie miały spory wpływ na koncepcję brył i wnętrza jego projektu — przykładami są: kościół w Pawłowie k. Zabrze z 1927 r. i kościół na Marysinie Wawerskim w Warszawie z 1929 r.

8. Treść opisów w załączeniu poniżej.

9. Konsultantem projektu był Franciszek Mączyński. Por. „Architekt” 1925, z. 4, s. 8; T. Szewczyk, *Dzieje konkursu i budowy katedry w Katowicach*, Warszawa 1986, praca magisterska napisana

na na Uniwersytecie Warszawskim pod kierunkiem prof. dr. hab. Tadeusza Stefana Jaroszewskiego.

10. Zbudował m.in. kilka willi, dwa seminaria w Krakowie oraz kilkanaście kościołów na terenie diecezji śląskiej, krakowskiej i tarnowskiej.

11. Doskonałą ilustracją stosunku do sztuki Z. Gawlika jest jego artykuł *Z rozważań rzeźbiarskich*, „Głos Plastyków” 1937, nr 1-7, s. 35-36.

12. Tymczasowa, niska kopuła została tak wykonana, że można ją zdemontować i wybudować wyższą, którą pierwotnie zaprojektowano. Por. „Echo Niepokalanowa” 1961, nr 21, s. 391.

3. Oleszyn, rotunda, stan po konserwacji. Fot. T. Kaźmierski
3. Oleszyn, rotunda, state after conservation. Photo: T. Kaźmierski

Kraków (1922) — udział w restauracji kościoła św. Krzyża;
Gorlice (ok. 1923) — badania ruin zboru ariańskiego¹³;
Wąchock (ok. 1923) — badania kościoła cystersów¹⁴;
Żmigród Stary k. Jasła (przed 1924) — przebudowa kościoła;
Orawka k. Rabki (przed 1924) — przebudowa kościoła;
Jawiszowice k. Oświęcimia (przed 1924) — przebudowa kościoła;
Sobolów k. Bochni (przed 1924) — przebudowa kościoła;
Biecz (1923-1927) — nadzór architektoniczny przy konserwacji dzwonnicy przy farze, Domu Kromera,

Baszy Katowskiej, niezrealizowany projekt zwieńczenia wieży ratusza;

Jędrzejów (1924-1926) — restauracja wież kościoła pocysterskiego, badania odkrytych murów romańskiego kościoła przedcysterskiego¹⁵;

Szydłowiec (przed 1925) — restauracja zamku;

Sulejów (1925) — restauracja kościoła pocysterskiego, restauracja baszty;

Nowy Korczyn k. Buska (ok. 1925-1926) — badania przy kościele¹⁶;

Kurzelów, gm. Włoszczowa (1926) — badania kościoła, odkrycie gotyckich maswerków okiennych¹⁷;

Kraków (1926-1928) — restauracja kościoła bernardyńców (1926 fasada);

Kraków (1926-1928) — restauracja kościoła kapucynów (do 1939 rozbudowa kościoła i klasztoru¹⁸, 1927 projekt i budowa kruchty¹⁹, 1928 kaplica);

Kraków (1926-1928) — restauracja kościoła pijarów (1927 fasada)²⁰;

Grzegorzowice gm. Waśniów (po 1926) — badania i restauracja kościoła²¹;

Szydłów (1927) — restauracja partii murów obronnych, konserwacja Bramy Krakowskiej;

Sandomierz (1927) — projekt i kierownictwo restauracji Bramy Opatowskiej i dzwonnicy katedralnej;

Sulisławice, gm. Łoniów (1928) — badania kościoła, odkrycie romańskich relikwów²²;

Kraków, Zwierzyniec (ok. 1929) — rozbudowa klasztoru norbertanek dla potrzeb szkoły klasztornej;

Kraków, ul. Koletek (ok. 1929) — rozbudowa Towarzystwa Dobroczynności, dawnego klasztoru bernardynek-koletek;

Szczyrzyc, gm. Jodłownik (przed 1930) — restauracja klasztoru cystersów;

Sędziszów Małopolski (przed 1930) — restauracja klasztoru kapucynów;

Tarnów (przed 1930) — projekt restauracji wieży ratusza;

Czchów k. Brzeska (ok. 1930) — projekt restauracji baszty;

Kraków, Zwierzyniec (od 1932) — badania i restauracja kościoła św. Salwatora²³;

Kraków, ul. Grodzka 39 (1933-1934) — adaptacja drzwi sklepowych, nadzór nad pracami murarskimi przy fundamentach;

Nowy Sącz (1934) — kierownictwo rekonstrukcji zamku, odkrycie podziemi;

13. Artykułowi T. Szydłowskiego o zborze w „Pracach Komisji Historii Sztuki” 1923, t. III, towarzyszą na s. XVII rysunki Z. Gawlika.

14. Rysunki detali architektonicznych w IS PAN.

15. Por. „Prace Komisji Historii Sztuki”, t. IV, 1927, s. LX.

16. Por. T. Szydłowski, *O architekturze najdawniejszych kościołów franciszkańskich*, „Prace Komisji Historii Sztuki” 1927, t. IV, s. LXXIII.

17. Por. *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. III, z. 12; opis odkrycia w: T. Szydłowski, *Pomniki architektury epoki piastowskiej...*, Kraków 1928, s. 189 — jest też tam rysunek Z. Gawlika jednego z maswerków; odbitka rysunku maswerków Z. Gawlika w IS PAN.

18. Rzut poziomy fasady kościoła w IS PAN. Szczegółowy opis prac w: *Zakony św. Franciszka w Polsce*, red. J. R. Bar, Warszawa 1979, s. 218.

19. Por. „Rocznik Krakowski”, t. 22, 1929, s. 141.

20. Por. tamże, t. 25, 1934, s. 185.

21. Pomiary Z. Gawlika towarzyszą rozprawie T. Szydłowskiego, *Rotunda pw. Jana Chrzciciela w Grzegorzowicach*, „Prace Komisji Historii Sztuki” 1927, t. IV, s. LX. Artykuł polemiczny: P. Bohdziewicz, *Kilka uwag o rotundzie w Grzegorzowicach*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 1938, nr 4, s. 360.

22. Por. T. Szydłowski, *Pomniki architektury piastowskiej*, Kraków 1928, s. 190.

23. Por. Z. Gawlik, *Romański kościół św. Salwatora w Krakowie* (z il. autora), „Prace Komisji Historii Sztuki PAU” 1948, t. 9, s. 226-229; tenże, *Kościół św. Salwatora na Zwierzynicy w Krakowie* (z il. autora), „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 1948, nr 10, s. 1-22; tenże, *Romański kościół św. Salwatora w Krakowie (badania i odkrycia)*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń PAU” 1946, nr 10, s. 348-351.

4. Będzin, zamek. Fot. S. Jabłońska
4. Będzin, castle. Photo: S. Jabłońska

Wolbrom, Rynek (1934) — rozbudowa kościoła;
Drohobycz, Wójtowa Góra (1934) — dokończenie kościoła kapucynów rozpoczętego ok. 1914 r. wg projektu Franciszka Jellonka;

Kraków (1934) — projekt sali balowej kasyna oficerskiego;

Jaworzno, Rynek (1937) — budowa kościoła na miejscu poprzedniego;

Częstochowa (1938) — przebudowa cerkwi na kościół św. Jakuba²⁴;

Częstochowa (ok. 1938) — projekt wyposażenia prezbiterium katedry (realizacja po dwudziestu latach);

Cieszyn (1947-1956) — prace remontowo-budowlane przy romańskiej rotundzie św. Mikołaja²⁵;

Siewierz k. Zawiercia (1947-1956) — rekonstrukcja kościoła św. Jana Chrzyciela²⁶;

Będzin (1952-1956) — kierownictwo odbudowy zamku²⁷;

Trzebinia (ok. 1960) — dokończenie kościoła salwatorianów, rozpoczętego przez J. Sas-Zubrzyckiego.

POMIARY INWENTARYZACYJNE W ZBIORACH IS PAN

Witkowice, gm. Ropczyce (ok. 1922) — pałac;
Wilamowice k. Oświęcimia (1924) — kościół drewniany;

Jędrzejów (1924) — kościół pocysterski;

Sulejów (1925) — kościół pocysterski;

Nowy Korczyn k. Buska (1927) — kościół pofranciszkański;

Grzegorzowice, gm. Waśniów (1926) — kościół;

Imielno k. Jędrzejowa (1926) — kościół murowany;

Komorowice k. Białej (ob. Wola Justowska) (1927) — kościół drewniany;

Gnojnik (1927) — kościół murowany;

Mieronice (1927) — kościół murowany;

Sulisławice, gm. Łoniów (1928) — kościół murowany;

Frydman, gm. Łąpsze Niżne (1928) — kościół murowany i kasztel;

Szydłów k. Staszowa (1928) — Brama Krakowska;

24. Sprzeciw miejscowego koła SARP — „Goniec Częstochowski” 1938, nr 214, s. 1.

25. Opis prac „Ochrona Zabytków” 1954, nr 2, s. 126.

26. Opis prac: tamże.

27. Opis prac: tamże, s. 127; *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. VI, 1927, z. 1.

Białka, gm. Bukowina Tatrzańska (1929-1930) — kościół drewniany;

Czarny Dunajec (1929-1930) — kościół murowany św. Trójcy;

Czorsztyń (1930) — ruiny zamku;

Nowy Targ (1930) — kościół św. Katarzyny i kościół św. Anny;

Niedzica (1930) — ruiny zamku i kościół murowany;

pomiary niedatowane (przed 1930 r.): Grywałd — kościół drewniany; Kacwin, gm. Łapsze Niżne — kościół murowany; Krempachy — kościół murowany; Krościenko — kościół murowany; Lipnica Wielka — kościół murowany; Łapsze Niżne — kościół murowany i dwór obronny; Łapsze Wyżne — kościół murowany; Łodygowice k. Żywca — kościół drewniany; Nowa Białka k. Nowego Targu — kościół murowany; Harkłowa — kościół drewniany; Sromowce Niżne — kościół drewniany; Stara Wieś — kościół drewniany; Szaflary — kościół murowany; Trybsz — kościół drewniany.

OPISY PRAC KONSERWATORSKICH Z AUTORSKIEGO ALBUMU Z. GAWLIKA

Kościół Pocysterski w Jędrzejowie

Podczas wojny w 1914 r. wieże kościoła zostały uszkodzone szrapnelami, a belmy spalone. Wspaniałe w swej architekturze wieże jędrzejowskie z zewnątrz wyłożone cienką okładziną z kamienia pińczowskiego, miały jednak mury konstrukcyjne zbudowane z lichego wapienia. Wapień ten po spaleniu belmów przez dłuższy czas niczym nie osłonięty, pod wpływem ognia i opadów atmosferycznych, zaczął się łusować. Każdy kamień spękał na wiele części. Stan wież był groźny, tak że zachodziła obawa zawalenia, a fundusze tak szczupłe, że zaczęto poważnie zastanawiać się nad zburzeniem wież. Szkoda jednak było tego cennego zabytku. Po rozważeniu możliwości podjąłem się przeprowadzenia restauracji w óptakanych warunkach finansowych, rozporządzając tylko bardzo lichym materiałem zabezpieczającym.

W 1924 r. rozpocząłem tę ryzykowną restaurację, która trwała dwa lata. Po zabezpieczeniu podporami wież z zewnątrz i wewnątrz, zostały małymi kawałeczkami i kolejno we wnętrzu murów wieży wykute otwory, a potem wymurowany ceglany szkielet na całą wysokość wież. Szkielet ten co 4 m w górę rozparto łękami, a w oporach ściągnięto ankrami. Na szkielecie spoczęły zlasowane mury.

Podczas restauracji wież na życzenie i przy współpracy prof. Tadeusza Szydłowskiego, rozpocząłem badanie i obrysowywanie całego zabytku. Przyczem natrafiliśmy na zamurowane resztki najstarszego, przedcysterskiego jednonawowego kościoła, przypuszczalnie z początku 12 w. wcale dobrze zachowane w skrzydle pałacu opackiego, a strukturą przypominające kościół w Prandocinie (vide rekonstrukcja).

Odkrycie to znalazło swój wyraz we współczesnym referacie przedłożonym przez prof. Szydłowskiego Akademii Umiejętności.

Sulejów

Nad Pilicą leży szeroko założony warowny klasztor Sulejów. Na interesującą całość składa się kościół i w krąg go otaczające mury obronne, zabudowania mieszkalne, wieża i 5 baszt. Kościół został zbudowany koło 1230 r. przez Cystersów przybyłych z Francji.

Do budowy użyto tu kamienia i cegły, podczas gdy kościoły w Jędrzejowie, Wąchocku, Koprzywnicy są zbudowane wyłącznie z kamienia ciosowego.

W 1925 r. Urząd Konserwatorski w Krakowie zlecił mi kierownictwo (restauracji — J. Z.) bardzo już zniszczonego kościoła.

Po przeprowadzeniu badań murów, została usunięta z prawej nawy bocznej szpetna nadbudówka na miechy organowe, a pochodząca z nowszych czasów. Zrekonstruowano romański gżems klockowy nad nawami bocznymi wedle kawałka gżemu znalezione w zburzonej szkarpie. Dachy nad nawami zbudowano podług widocznych śladów wgłębiionych pierwotnego kształtu i nakryto dachówką. Odszukano i odstonięto zamurowane romańskie okna, te zaś które uległy rozszerzeniu doprowadzono do pierwotnego wyglądu wedle okien, które się zachowały. Pęknięcia murów i sklepień zostały przemurowane sztrabami, nawy zaś wewnątrz wyprawione. Nakryto również dach dachówką mnich-mniszką basztę przy tzw. arsenale.

Szydłów

Wedle Długosza miasto założył król Władysław Łokietek, a Kazimierz Wielki murami obwiodł i zbudował do dziś istniejący kościół parafialny. Do miasta położonego na wysokim wzgórzu, a bronionego niedużymi głębokimi fosami i wysokimi murami, prowadziły trzy bramy. Z obwarowań tych została już tylko w półruinie Brama Krakowska i na dużej przestrzeni mury obronne.

W 1927 r. przeprowadziłem od strony kościoła restaurację dużej części murów obronnych i konserwację Bramy Krakowskiej.

Biecz

Stare warowne miasto nad Ropą, siedziba jedyne go cechu katowskiego w Polsce. Miasto posiada szereg cennych zabytków architektury średniowiecznej.

W latach 1923-1927 miałem powierzony nadzór architektoniczny przy restauracji dzwonnicy, przy kościele farnym, „Domu Kromera”, „Baszty Katowskiej” oraz wykonałem projekt dotychczas niezrealizowany zwieńczenia wieży ratuszowej.

Sandomierz

Posiada szereg cennych zabytków architektury. Z dawnych obwarowań pozostała gotycka Brama Opatowska z attyką z XVI w. Sędziwe te mury pozbawione dachu, schodów i sklepień, spękane, coraz bardziej niszczały. W 1927 r. baszta ta została pod moim kierunkiem odrestaurowana.

Grzegorzowice

W 1926 r. wybrałem się z prof. Szydłowskim w okolice Św. Krzyża.

Podczas zwiedzania kościoła w Grzegorzowicach uderzył nas dziwny kształt prezbiterium. Po przeprowadzeniu badań i wykopów okazało się, że jest to rotunda z absydą ołtarzową do której w późniejszych czasach dobudowano kwadratową nawę i zakrystię.

Kształt rotundy jest analogiczny do kilku zachowanych romańskich rotund czeskich. Czeskie są jednak z kamienia ciosowego, zaś rotunda w Grzegorzowicach została zbudowana z kamienia łamanego. W absydzie ołtarzowej zachowało się okrągłe okienko z później wstawionym maswerkiem gotyckim.

W kilka lat później na zaproszenie właściciela Grzegorzowic Pana Stanisława Rauszera przeprowadziłem restaurację rotundy.

Zygmunt Gawlik — Architect, Artist, Conservator

Zygmunt Gawlik (1895-1961) graduated from the Academy of Fine Arts in Cracow where he studied in the department of architecture, sculpture (with X. Dunikowski) and painting (with F. Pautsch). He specialized in designing churches and upon the threshold of his professional career he won a competition for the project of a cathedral in Katowice (1925).

Alongside the erection of new buildings Zygmunt Gawlik also pursued the adaptation and expansion of

Kościół św. Salwatora na Zwierzyńcu w Krakowie

W 1932 r. powierzono mi restaurację kościoła św. Salwatora. O kościele tym dotychczas gruntownie nie zbadanym niewiele właściwie wiadano... Przeprowadzone podczas restauracji badania pozwalają na dokładniejsze skreślenie dziejów zabytku.

Po odbiciu tynków okazało się, że kościół nie jest budową jednolitą, lecz jak jasno wskazuje różny materiał do roboty użyty, poszczególne jego części w różnych powstały czasach...

Podczas restauracji w 1932 r. zburzona została kruchta boczna i odsłonięty został południowy portal romański, jak również wszystkie romańskie części prezbiterium. Przemurowano pęknięcia nawy i wieży, zbudowano na wzór starego, zupełnie zbutwiałego, nowy hełm i pokryto miedzią. Wewnątrz pod posadzką, żadne roboty nie mogły być prowadzone, tak, że nie można było definitywnie ustalić wielkości pierwotnego kościoła. Tak zwana kazalnica św. Wojciecha jest z cegły i pochodzi z nowszych czasów.

existing churches and monasteries (in the southern dioceses of Poland).

Co-operating with the Office of the Conservator of Historical Monuments in Cracow, Zygmunt Gawlik initially made numerous inventory measurements of wooden and brick village churches. With time, he supervised the conservation of select monuments, and conducted their thorough examination. Zygmunt Gawlik devoted much attention in particular to small churches of Romanesque or Early Gothic origin.